

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Goavätta

Goavätta

Min mor sa, att man
aldrig skulle nt köshets vatten på mar-
ken, för då skällas man Goa-Vätta.

Skälla goavätta

Skogssnuran

"Mamma Trölsbo" vid
Hjularöd berättade, att skogsmän ofta
kom in till henne om kvällarna för
att "jonka" (värma) sig. När hon gick, rygg-
gade hon ut, för hon ville inte visa,
att hon såg ut som att "bagettna" på
ryggen.

Skogssnuran

Bäckahästen.

Bäckahästen

Far talade om att
bäckahästen en gång kom springandes
in på gården. Man hörde hur hästsko-
na slog mot "stenören".

En gång tog några pojkar och
hoppa upp på bäckahästen. Han blev
allt längre och längre, så att alla pojkarna föll
plöts. Då var det en av pojkarna som skrek:
"fisses, det är ju bäckahästen." Hästen försvann
då genast och pojkarna stod på marken
igen.

Rida på bäckahästen

Så fort Jesusnamnet nämndes försvann
bäckahästen

Min morbror, Lars Hansson, Fånga bäckahästen

kom en kväll förbi vår gård. Då såg
 han en grå häst. De hade en grå häst på
 stallet, där han hängde, så han trodde det
 var den som kommit loss och påkört sig
 i hästen. "Hörrna di' gräs", så
 han och tog fast hästen och ledde honom
 till porten. Men då försvann hästen. Han
 hörde bara hästtramp, som om en häst
 sprangit därifrån och så "grinade de' så felet".
 Då förstod Lars Hansson, att det var
 bäckhästen. Han tänkte inte, utan gick in i
 stallet och kände efter om den grå hästen stod där.
 Det gjorde han. Han gick och hade sig inte och
 talade inte om det för någon. Därför blev han
 inte sjuk. Sen hände det ofta, att han såg
 den grå hästen, men då bytte han sig
 aldrig om att gå till den.

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

lyte tala om att man sett
 bäckhästen

Harlosa ori, H.
mpt. 1929

2515

4

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Soemisse

Soemisse

Om någon skal gåt

Soemisse ger rikedomar

om pängar, sa' man för: "Det är Goe.

Misse som uppehåller honom."

Goe-Misse det var "den dölle" (ör. Jävulen)

Soemisse = djävulen

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVSpökerierna vid "Greve Skalle"Spökerierna vid "Greve
Skalle"

På Hartösa fäbod låg
från en backe, som kallades för "Greve
Skalle". Här hade man ibland om kväl-
larna sett hur fäblarna blivtrade. Någon
hade också sett hur tre rödhuvade
prägar dansade här vid julatid.

(Ang. "Greve Skalle" se vidare uppteckn. eft. Bengt Jönsson,
Hartösa, snickare Lindkvist, Plautholmen, Hartösa, m. fl.)

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVTydor ang. en tillkommandeTydor ang. en tillkommande

Om en ung man
sätter sig nere vid dörren, när han kom-
mit in i stugan, får han en svart kvin-
na.

Maran

Om en kvinna sa till

Hur en kvinna blev mava

en man, som var varaktig: "Du är ju en
varaktig" och mannen då sa: "tillsbaka".
"Fack ska du ha, om kan du vara mava
lika länge jag varaktig", så blev kvinnan
en mava.

För att en kvinna som var havande,
skulle få lätt barnsäng, skulle hon bli
genom en "förlämn" (föreläs födselkammare).
Men då blev barnet, som hon födde, en mava.
om det var en flicka, en varaktig, om det var en pojke.
Min mor talade om att en kvinna som
kallades för Hjorta-Ekman ställt upp en

fälthamn ute på "marna" i Hörtösa, när
en männ hade fälad. Hon klädde sig naken
och sprang ligande igenom fälthammens
tre gånger. Drängarna som gick ner till
marna såg, när hon gjorde det. Detta
skulle ha hänt för mer än gottio år sen.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ni hade en männ, som alltid var Maran angriper hästar
och skrek om näbberna och om vagnar-
na var manns alldeles ihopflätad. För
så' att det var maran som varit på henne.

Maran kom igenom sprickor o. dyli.

Om man vånde skona på ett de stöd Skyddsmöbel mot maran
bekvänt, när man gick och lade sig, så fick
maran inget makt över en och kunde inte
göra en något ont. För hon skulle först
kliva i skona och när de stod bekvämt
blev hon vitse.

Karlén, M.

2515

uppt. av E. Spalderson
1929.

9

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Varulven

Min far sa', att var

ulven sa' att som en svart hund, men
sprang på tre ben, det fjärde stod rätt
opp i väder som en jompa. De var särskilt
hävande kvinnor han angrep så därför fick
man alltid passa på, när hon var med barn.
Man kunde lätt se, om en kull var varulv,
för då var han alltid riven i ansiktet.
En man som bodde i en måndagsstuga,
Per Nilsson, sa' man var en varulv, för
han var alltid riven i ansiktet på vintern.

Varulven

utseende

Har man kunde se att en man
var varulv.

LJUNGS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Varulven

Man sa' att de, som
var varulvar, kände på sig, när de
skulle förvandlas. Det var vissa tider
på året, som de fick sjukdom.

Får berätta, att på ett ställe
höll man på att höra hö. Kvinnan var
med barn. Mannen sa: Lär henne.
Om du kommer någon, så ska' du inte
sticka utan bara slå. Mycket piktigt.
Det dröjde inte länge, förän det kom en
stor svart hund och börja' anfälla
kvinnan. Hon kom ihåg mannens
råd och stack inte utan bara slog.

Varulven

Känna på sig när förvandlingen
skall ske.

Sägen om mannen som var
varulv.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Sågen om Harlösa klocka

I Hammarlund

Sågen om Harlösaklocka

låg en stor stenbänke vid smedjan, söder
om landvägen. Här hade den gamla bli-
vit dödad, som gjöt Harlösa kyrkklocka.
När klockan gjöts, tog han nämligen för
mycket silver i den, så den höides ända till
Köpenhamn, när de roringes. När mästaren
hörde klockan, for han från Köpenhamn
till Skåne och stack utjäl gjallaren i
Hammarlund.

Sen tog mästaren och berrade käl i
klockan, stöpte dit bly i stället.

Skane
Frosta
Harlösa
juni 1929

Yng. v. Carl Olof Larsson
Ber. av Per Jonsson
Harlösa

fätekastet mot Harlösa kyrka

fätekastet mot Harlösa
kyrka.

Den låg där en strösten
öster om Harlösa kyrka. Den låg strax intill
"Schjödricke-huset" (Per Nilssons hus), där
prästgårdens arrendatorns borrhöslänga nu ligger.
Den var kastad dit av polen från Romme-
brunt, som inte kunde "li" att höra Har-
lösa kyrkklockor ringa. Men stenen kom inte
fickligt rätt, utan kom vid sidan om kyrkan.

När Kävlinge-Gäddö järnväg byggdes
1905 behövde man stena till en bro, och
då tog man också sprängde den stora ste-
nen.

Forna Krig i Harlösa-trakten

Forna krig i Harlösa.trakten

Man talade om ad i Harlösa

skall ha stått många slag, då svenskarna
och danskarna krigade med varandra. I
dalen vid Hävlingeån har många städer
stått. Här skall man ha hittat kanon-
kulor. I backen ovan skogen står för många
stenar upprest. De stod väl till minne
över några, som stupat i kriget.

Öster om "Makused" ligger en "hjälm"
(lada), där gädden "Sants Vika" för låg.

Här säges Nymen, en lantbrukare i Harlösa,
ad han ibland sett hur sablarna glimma
uppe vid pyggringen.

Stenröse på platsen för mord

Min mormors

gudfar, Erik Persson, blev ihjälslagen
av fattare mitt för Elisetorp, norr om
Våger (mellan Hjulby och Hammarlunda byar).
På det ställe där han mördats, låg länge
ett stenröse.

Stenröse på platsen
för mord

(Ifr. uppgiften av Jöns Cedergren, Slogstorp, Hammarlunda
S:n, att den som givit Karlösa kyrkklocka, skulle ha
dödat vid Elisetorp.)

Skane
Frosta
Karlsson

2515

Myt. Carl Skane
Ber. Anna Skane
Karlsson

15

uppg. 1929

Födelse

Födelse

Den havande kvinnan

Före förlossningen

borde akta sig för att möta en kvinna,
som inte hade något förkläde på sig, för
mötte hon en kvinna utan förkläde, kom
barnet att bli "nyggd" (naket, dvs. fick
dåliga kläder).

✓ Innan barnet var döpt,
skulle det alltid ligga på i vaggan, annars
kunde skallen korreras och ta barnet
och lägga det i egen nuga i stället. Om ett
barn var bortbytt, kunde man märka på
huvudet, för en bortbyttning hade särskilt
stort huvud. På ett ställe hade

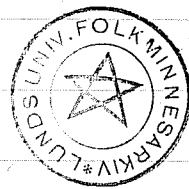
Före dopet

Bortbyttningar

trolden varit och bortlyft barnet. Då tog
man och eldade i bakkugnen, liksom om man
fäukte kasta bortbyrighen in där. Då kom
trolden med det rädda barnet. /.

Skäe innan barnet döptes, skulle
man, om det var en pojke, ta ett "ög" in
i strugan och låta poiken rida på det, så
skulle han bli duktig att rida.

Den som höll barnet vid dopet skulle
läsa efter prästen, så fick barnet lätt för
att fatta.

Dopet

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Sjukdomar och deras botande.

Sjukdomar och deras botande

Lindring av förlossnings-
smärtorna

För att få lätta barnsängar borde
modern under havandeskapet bli i under
en "förlämn". (Vidare läsning se Maran)

Lyte. Kom modern under ha. Lyten
vandeskapet att se en grej, som står med.
stuckent. i gödseln eller en hötjuga, som
stod mot en vägg, fick barnet har-
skäret. Om modern renade vid en bylle-
buske (fläverbuske), fick barnet utslag.
Rörde modern i blod, när sonen slaktades,
fick barnet "slaget" (fallandesot).
Om modern blev skrämd, kom barnet
att skrika.

Skive
Frato
Hartosa
1924

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2515

Uppst. Janet Adelson.
/Bor. Anna Jönsson

18

Om barnet var Mebel mot barnsjukdomar

sjukt, skulle man ta kyrknyckeln och lägga
den i ryggen hos barnet. Man skulle titta, när
man tog den och la den tillbaka.

Om man har lik. Mebel mot liktornar

Tornar skall man gå till ett ställe, där någon
står lik. Man skall ta den dödes hand och
stryka över det onda stället och se, om
den döde vill ta det onda med sig i graven.
Man stryker ned handen tre gånger. Allt
det gör man ligande. Sen får man aldrig
gå över graven, där den döde begravts.

Tharlosa lorde före Mördare botar skärer

en kvinna, Brateia, som tagit livet av sitt
barn. En "lafod" (ladufogde) vid Viken,
som hade ett barn, som hade skärer, var ute
hos henne. Hon gav barnets blod av

sin höga hand. Jag minns inte, om
hon gjorde det var fredje eller var nionde
dag. Det är inte så länge sen detta hände.
Det var, när Gleerup var präst. Harlösa
och han blev mycket förargad på Dorotea, för
att hon gjorde detta.

När man hade "Svingsjukan". Svingsjuka botas gm
"gan" lärdes man bort. Det hjälpte, om man mätning
blev "mält". Den som "mält" hade en ylle-
tråd och mätte på den sjuka från nacken till
hålen, och från den ena handens fingerspetsar
till den andra, då man höll armarna utsträckt.
Sen slog hon en knut på tråden. Tråden lades
på i kop och band om ena benet. På nionde
dygnet skulle tråden brännas upp.
Så har Hjerstin Olof Ludvigs "mält" mig.
Han läste också något, som jag inte kunde uppfatta.

Min bror kom en Bata med rökelse

gång hem och var inte riktigt bry. Vi köpte
då rökelse på apoteket. Sker tog ett stycke
lod (lod till stugjärn) och lade i kakelugnen.
När det var varmt tog mor och lade det på ler.
golvet och lade rökelsen på lodet. Min bror
stod över detta i bara skjorta med ett fäkan
över sig, för att så mycket som möjligt av
rökelsen skulle fångas upp.

Lekar

Sko blacka. En stäng

Lekar.

Sko blacka

lades mellan två stolar. På den ena stolen
lades en hästsko vid stängens ände. En
person, som satt på stängens med korslagda
ben och med en käpp i handen, försökte
med käppen slå ner hästskon.

Sko här. Man satt i krets

Sko här

med benen svagt böjda framför sig. En
tuffla gick runt. Den flyttades på märkligt
som möjligt från den ene till den andre under
de lekandes knän. En stol mitt i ringen
och skulle påka gissa var tufflans var.
Framför den person, under vars knän han

brodde tofflan befunn sig, skulle han
sparka med foten och säga: "sko här".

Om det var framför rätt person, slapp
han stå "stå" längre, och han och den
person, hos vilken tofflan fanns, fick byta
plats.

"Se lokatten"

Når man støt og

"Lask" där hemma, och någon av oss "gluttna" ville stå och titta på. Tog far pöjlen och lade den om huvudet ^(och tryckte till) och frågade: "Vill du se lokatten?"

"Se lokatten"

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Julen

På Lillejulaftons mid.

dag hade man "moljebro". När man kokte
kött eller fläsk, tog man ut skar en
halv kaka bröd och lade i spadet, som
den fick stå och koka litet. Sen östes det
upp i ett lerfat, som fylldes. Det räckte
till oss alla där hemma, som var omkring tio personer.

Julafton slutade man arbetet
lite för en kväll. Till "mörkesmad"
fick man då flöttamat och leverkorv.
Drängen fick dessutom en sup.

På Kvällsmaten sattes in ett
fat med sminfötter och lammkött.

Julen

Lillejulafton

Julafton

Mörkesmad

Kvällsmat I

Harlösa Fests kl. 8K.

2515

UNIVERSITÄT
BIBLIOTHEK

26
25
Am
Harlösa

Serverades "nattsamad", en andra kvällsmat.

De fick man buffett med senaps och biöt.

Potatis serverades då aldrig i min barndom.

Juldagen gästade man inte.

Juldagen

Deida gjorde man: stäket maten till

Annandagen

Annandagen. Då brukade drängarna gå
till näboställena och "gödsla" och
kasta högar av gödsel framför "Mägedören".

Annandagsmorgon skulle alla kreaturen
ha salt och pepparrot.

Då skulle också drängarna pida skaffan.

De skulle pida över "rimmande vatten". Här
i Harlösa brukade man pida över bäcken,
som rinner ner till ån.

Någon gång var ryttarna inne i gårdarna,
där man bjöds på brännvin, men
oftast red man på den vägen hem.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Pingstgillet.

Pingstgillet

Förberedelsen

Någon fridagskväll

före pinget gick ett par drängar omkring till gårdarna och samlade ihop matvaror till "pingesgillet". Man gick till de ställen, där man varit och skinnat maj. På varje ställe fick man naturligtvis bröd (hemma-riktat), en kopp smör och en kopp mat. Allt detta samlades man i en stor halmkorg, som man bar med sig.

^{muglon} Byns var delad i flera lag. Vårt lag hade pingesgille där hemma en gång.

Silleslag

Gillet började pingstafton och fort-
satte så pingstdagskvällen och annan-

Sillesdagar

dagens kväll.

Ingen annan traktering bjöds än Traktering
smörgåtar och brännvin. Ett par
drängar gick omkring med en korg med
beredda smörgåtar och en annan gick
med brännvinsflaskan. Ungdomen satte eller
strö på logen och åt. Frelsevännen
satte också för sig själva "kammis" och
ät. De fick inte breda smörgåtar, utan
fick "smarja mada" själva. - Någon annan
traktering än denna behövdes inte heller,
för när dansen var slut på morgonen,
gick ungdomen hem för att sköta sina
sysslor och sova, om man fick vil, och
man kom inte till gillesgården förrän på
kvällen.

Annandagens morgon bjöds

Annandagens frukost

smarrarna — kusbröder och fäder —
på fukkeb i gillesgården. Då nauka-
des som vanligt sill och potatis.
De satte kvar där till fram på middagen, då
de gick hem.

Man dansade på logen. Där
rivolades upp mycken damm, så att då
och då fick man "slänka" vatten på loggaket.
För det mesta dansade man vals, polska,
"palkett" och "ponteuom".

Lekar och dans

Pingstdagsmorgon sprang man "Göinge-
dansen" man ställde sig i en lång rad, varannan
på och varannan fö, och höll varandra
i händerna. Främst stod den dräng, som var
"förmann" i dansen. Så sprang man ge-
nom alla rummen på stället, ut på

"Göingedansen"

gårdsplatsen och så vidare ut på vägen.
Här tog pågarna och töerna varandra
arm i arm och på marscherade man
parvis med spelemännen fränst
tills man kom till "korsgatan" vid
Skarlösagården. Här plannade man litet
och dansade på vägen. Ibland ställde
man fjärdén till en gård i byn, där något
annat lag hade pingstgille. Fast detta
hände nämligen under någon av köllarna.
Man ställde sig utanför gården. Spelemännen
spelade upp en dans och man tog sig
en bräng. Det andra laget kom så
nt och bjöd de besökande komma
in. Men ibland var dessa "krassa"
och ville inte gå in. Då kunde det
hända att man tog jätt i spelemännen

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Besök hos andra gilleslag

och bar dem in på lozen och så måste
de andra också gå in med och få "speu-
dasch". Två karlar sattes att vakta
dörren, så att de inte skulle smita sin väg
igen. Sen de då varit där litet, fick
de gå.

Folkminnen upptecknade efter Anna Jönsson, Harelösa.
 Torneholmsföreläsning.

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

Goavätta	1.
Skogsmuvan	2.
Bäckahästen	3.
Goemisse	4.
Spöckerierna på "Greve Skalle"	5.
Tydot ang. en firkommande	6.
Maran	7.
Varulven	8.
— " —	10.
Sången om Harelösa Klocka	11.
Fästeskabet mot Harelösa kyrka	12.
Forna krig i Harelösa-trakten	13.
Stenröse på platsen för mord	14.
Födelse	15.
Sjukdomar och deras botande	17.

Lekar
"Se lokallen" (vid tröskning)
Julen
Pårgstgillet

2515

21.

33.

23.

24.

27.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV